

ประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์

๑. บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนับว่าเกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระจายความสุขและความเจริญให้กับประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยเสมอภาคกัน แน่นนอนความยากจนของทุกๆคนย่อมมิใช่ความผิดของสังคมเสมอไป แต่ความยากไร้ของคนครึ่งก่อนประเทศย่อมมิใช่ความบังเอิญ และมีใช่เพียงปัญหาของปัจเจกชน แต่เป็นสิ่งที่มิเหตุปัจจัยสืบเนื่องมากจากระบบการเมืองการปกครองที่เป็นอยู่ ซึ่งจากสถานการณ์ของประเทศไทยล่าสุดกรณีปัญหาในโครงการจำนำข้าวและความยากจนเรื้อรังของเกษตรกรชาวนาสะท้อนซึ่งปัญหาวัฏจักรความขาดแคลนและยากไร้ของเกษตรกรชาวนาไทยที่เปรียบเสมือนกระดูกสันหลังของชาติได้รับผลจากระบบการเมืองการปกครองหรือการบริหารของรัฐที่ด้อยประสิทธิภาพไม่สามารถช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้จากการเอารัดเอาเปรียบของนายทุนและจากกลไกอันด้อยประสิทธิภาพของรัฐได้สร้างผลกระทบในวงกว้างต่อชีวิตของเกษตรกรอย่างถึงรากถึงโคน ซึ่งน่าสนใจว่าความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงจะสามารถยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมและสร้างความเจริญอย่างทั่วถึงได้อย่างไร และในยุคที่การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมเป็นไปโดยสะดวกจนเสมือนว่าโลกได้เล็กลงนั้น โฉมหน้าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

๒. ข้อความคิดเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยและรากฐานที่มาของหลักประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นแนวคิดในการปกครองที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมราวปลายศตวรรษที่ ๑๘ เป็นการวางกลไกเกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งแตกต่างจากเดิมซึ่งมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบดั้งเดิมซึ่งกษัตริย์หรือผู้ปกครองมีอำนาจสมบูรณ์เด็ดขาดเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง เช่น การออกกฎบัตรแมกนา คาร์ท้า(Magna Carta หรือ Great Charter)ในอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. ๑๒๑๕ ต่อมาเกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ ฯลฯ จึงเกิดแนวคิดในการควบคุมการใช้อำนาจของผู้ปกครองมิให้มีแนวโน้มในการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ระบอบการปกครองที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” อย่างเป็นรูปธรรมจึงเกิดขึ้นแม้ว่าในประวัติศาสตร์กรีกโรมันจะปรากฏการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองบ้างก็ตาม

หากแต่ยังเป็นไปในลักษณะที่จำกัดอยู่มาก และอำนาจที่ปวงยังอยู่ใต้เจตจำนงของผู้ปกครองอยู่นั่นเอง

โดยที่ระบบแนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับการเป็นประชาธิปไตยที่ได้รับการกล่าวถึงเสมอ คือ ระบบรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นช่วงศตวรรษที่ ๑๘ โดยเป็นการเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญจำกัดอำนาจของรัฐและควบคุมการใช้อำนาจเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมนั้นมีลักษณะเป็นลายลักษณ์อักษรและมีลักษณะเป็นกฎหมายสูงสุด โดยมีศาลทำหน้าที่เป็นองค์กรประกันความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งในปัจจุบันก็คือ องค์กรศาลรัฐธรรมนูญนั่นเอง ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกา นับว่าเป็นต้นแบบของการตรารัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวได้ว่า แนวความคิดรัฐธรรมนูญนิยมได้เริ่มเกิดขึ้นจากการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๒๐๐ ปีก่อน โดยคณะผู้ร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้กำหนดโครงสร้างของรัฐธรรมนูญแบบสหรัฐหรือสหพันธรัฐ (Federal State) รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาก็ถือเป็นรัฐธรรมนูญ ลายลักษณ์อักษรฉบับแรกของโลกในยุคปัจจุบัน¹ อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของระบบรัฐธรรมนูญนิยมภายหลังการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกายังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก แนวความคิดของระบบรัฐธรรมนูญนิยมเพิ่งได้รับความสนใจภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศต่างๆไม่รุนแรงถึงขนาดที่จะกระทบรูปแบบการปกครองแบบรัฐสภา (Parliamentary System) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ประเทศต่างๆในยุโรปใช้กันอยู่ทั่วไปในสมัยนั้น ดังนั้น ประเทศในภาคพื้นยุโรปจึงมิได้สนใจในแนวทางของรัฐธรรมนูญนิยมตามแบบของสหรัฐอเมริกา²

สำหรับประเทศไทยเองแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นประชาธิปไตยนั้น ได้เริ่มต้นตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ เมื่อคณะราษฎรได้ทำการยึดอำนาจรัฐเป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และได้ทำการร่างกฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามที่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๗ ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระราชทานเป็นกฎหมายฉบับสุดท้ายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีผลในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยในวันที่ ๒๗ มิถุนายน

¹ สมยศ เชื้อไทย, *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : วิทยุชน, ๓๕๔๙), หน้า ๔๖ - ๔๗.

² เฟ็งอ่าง, หน้า ๕๐ - ๕๑.

๒๔๗๕ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ ก็ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการปรับปรุงกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อจะได้ใช้ปกครองบ้านเมืองเป็นการถาวรต่อไป³

คำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นคำในภาษาไทยที่ถ่ายทอดมาจากภาษาตะวันตก เช่น democracy (ภาษาอังกฤษ) democratie (ภาษาฝรั่งเศส) และ demokratie (ภาษาเยอรมัน) เป็นต้น ซึ่งคำภาษาเหล่านี้มีรากเหง้ามาจากภาษากรีก คำว่า “demokratia” โดยคำว่า “demo / demos” แปลว่า ประชาชน ส่วนคำว่า “kratien /kratos” แปลว่า ระบบ หรือกติกา ซึ่งในภาษาไทยใช้คำว่า “อธิปไตย” ผสมเข้าไป⁴ ดังนั้น จากรากศัพท์ดังกล่าวข้างต้น “ประชาธิปไตย” ในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองการปกครองก็จะมีข้องเกี่ยวกับประชาชน คือ อำนาจอิสระในการนั้น คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนหรือประชาชนเป็นส่วนรวมและอย่างที่ดีประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของสหรัฐอเมริกา นามว่า อับราฮัม ลินคอล์น ได้เคยกล่าวสุนทรพจน์สดุดีวีรชนอเมริกันผู้ซึ่งสละชีพเพื่อชาติในสงครามกลางเมือง ณ สนามรบที่ทำเป็นสุสานทหาร ที่เกตตี้สเบอร์กร์ รัฐเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๖๓(พ.ศ. ๒๔๐๖) ซึ่งเป็นสุนทรพจน์สั้นๆที่ใช้เวลาเพียง ๒ นาที อันมีข้อความอันเป็นอมตะว่า “that this nation, under God, shall have a new birth of freedom and that government of the people ,by the people, for the people, shall not perish from the earth” อันพอสรุปความได้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”⁵

โดยหลักการต้นแบบของประชาธิปไตย แนวคิดประชาธิปไตยได้บรรจุอุดมคติทางการเมืองที่สำคัญๆของมนุษย์ไว้ ๕ ประการด้วยกัน คือ

๑) มีรัฐบาลที่มาจากความเป็นชอบของประชาชน(Government by consent) หรือถ้ากล่าวอีกแบบหนึ่ง คือ ประชาชนเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้น ย่อมจะสามารถแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาลได้โดยผ่านกระบวนการที่ตกลงกัน ซึ่งใน

³ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ , *ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ รากฐานของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์*, (กรุงเทพฯ : วชิระ, ๒๕๕๒) , หน้า ๑๘.

⁴ เฟิ่งอ๋าง, หน้า ๑๑.

⁵ เฟิ่งอ๋าง, หน้า ๑๑ - ๑๒.

ยุคปัจจุบันมักแสดงความยินยอมผ่านระบบการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปเป็นผู้ตัดสินใจแทนประชาชนส่วนรวม

๒) มีระบอบการปกครองที่รับฟังเสียงข้างมากและในกรณีจำเป็นอาศัยเสียงข้างมากเป็นผู้ตัดสิน โดยมีได้ละเมิดล่วงเกินสิทธิมูลฐานของชนส่วนน้อย(Majority's Rule & Minority's Right)

๓) มีการปกครองโดยกฎหมายที่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างเสมอหน้าโดยไม่ผันแปรไปตามผลประโยชน์และเจตนาารมณส่วนตัวของผู้ใด (Rule of Laws)

๔) มีการค้ำประกันสิทธิมนุษยชนของประชาชน (Human Rights)

๕) มีการเปลี่ยนอำนาจจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่อีกรัฐบาลหนึ่งโดยสันติ (Peaceful succession of Power)

หลักการทั้ง ๕ ประการนี้เป็นหลักการที่ทฤษฎีประชาธิปไตยยึดถือ แต่ก็ไม่เคยมีกฎเกณฑ์อันใดบอกไว้ว่า หลักการดังกล่าวจะปรากฏเป็นจริงโดยผ่านระบบพรรคการเมือง การเลือกตั้งและสภาผู้แทนราษฎรเพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นมันคงไม่ใช่เรื่องเปี่ยงเบนไปจากจุดหมายที่จะทบทวนการนำหลักการเหล่านี้มาใช้ในประเทศไทย เพื่อจะค้นหาโครงสร้าง กระบวนการ สถาบันและความสัมพันธ์ทางการเมืองใหม่ๆที่อาจช่วยให้ความเป็นประชาธิปไตยปรากฏจริงมากกว่าเดิม⁶ เพราะเป้าหมายที่แท้จริงของระบอบการปกครอง อยู่ที่ สันติสุข มิใช่อยู่ที่ “ประชาธิปไตย” สำหรับการเลือกใช้เงื่อนไขและแนวทางประชาธิปไตยนั้น ก็เพราะเห็นว่า ประชาธิปไตยจะนำไปสู่สันติสุข

๓. ลักษณะความเป็นประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์

โดยสาระสำคัญ ความจริงโดยแท้ก็คือ พลังที่ขับเคลื่อนใหญ่โตที่สุดของกระแสโลกาภิวัตน์คือ ระบบทุนนิยม ตามแนวคิดของอดัม สมิธ(Adam Smith) เห็นว่า ในสังคมเศรษฐกิจที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีอิสระต่อกัน และต่างมีเสรีภาพในการผลิตและการบริโภค ทุกอย่างเป็นไปตามกลไกทฤษฎีราคาหรือกลไกการตลาด⁷ โดยพัฒนาการทางสังคมซึ่งได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นทุนนิยมเริ่มต้นในประเทศ

⁶ เสกสรร ประเสริฐกุล , การเมืองภาคประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยไทย (กรุงเทพฯ : วิชาฯ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๒ - ๓๓.

⁷ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง , พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๔๙), หน้า ๓๘ - ๓๙.

ภาคพื้นยุโรปที่ได้มีผู้คิดค้นเครื่องจักรไอน้ำได้สำเร็จ จึงได้มีนายทุนเจ้าของโรงงานสมัยใหม่ที่ใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ผลิตสิ่งของและพาหนะการขนส่ง ฯลฯ แทนแรงคนและสัตว์พาหนะ นายทุนเจ้าของโรงงานจำเป็นต้องใช้ลูกจ้างที่มีความรู้ความสามารถใช้เครื่องจักรกลสมัยใหม่ ในการนั้นจำเป็นต้องใช้คนงานที่มีเสรีภาพจึงจะมีกำลังใจใช้เครื่องมือสมัยใหม่ให้ได้ผลโดยรัฐธรรมนูญก็ได้เขียนรับรองให้สามัญชนมีสิทธิมนุษยชนเสมอภาคกับผู้เป็นนายทุน แม้ในทางปฏิบัตินายทุนจะได้เปรียบเพราะอาศัยทุนใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ของตนได้มากกว่าก็ตาม⁸ จึงพาดังข้อสังเกตได้ว่าแม้ว่าในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญของประเทศได้รับรองคุ้มครองหลักความเสมอภาคไว้เสมอ หากแต่ในความเป็นจริงทางเศรษฐกิจตามลัทธิทุนนิยมนั้นเป็นไปได้ยากที่จะเกิดความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ซึ่งในเวลานี้โลกทั้งโลกต่างถูกขับเคลื่อนโดยกระแสนิยมอันเชี่ยวกราดจึงยากที่ความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจจะปรากฏเป็นจริงขึ้นได้ อย่างไรก็ตามนักวิชาการทั้งหลาย ผู้รักในประชาธิปไตยทั้งหลายก็ได้ย่อท้อที่จะเรียกร้องและเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทางที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบในวันใดวันหนึ่งในอนาคต

ลัทธิทุนนิยมดังกล่าวนี้ส่งผลให้ปรากฏกลุ่มทุนข้ามชาติและมหาอำนาจตะวันตกเป็นตัวละครสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น “กระบวนการโลกาภิวัตน์ในทางเศรษฐกิจยังไม่ได้เกี่ยวข้องกับเฉพาะการเคลื่อนไหลของเงิน การลงทุน เทคโนโลยีและแรงงานเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการขยายตัวของสถาบันข้ามชาติที่คอยกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆด้วย สถาบันเหล่านั้นมีหลายแห่งที่เริ่มต้นด้วยการเป็นองค์กรร่วมมือระหว่างรัฐบาลหรือเป็นองค์กรที่รัฐบาลต่างๆรับรอง แต่พอเวลาผ่านไปก็ยังมีอำนาจอิสระจากการควบคุมของบรรดารัฐบาลแห่งชาติ”⁹

ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ นอกจากจะต้องการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติหลักการและกลไกเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ยังจำเป็นต้องมีทัศนคติทางสังคม ที่เป็นประชาธิปไตย ตามที่บัญญัติหลักการและวางกลไกเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแล้วก็ยังคงจำเป็นต้องมี ทัศนคติทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจด้วย หากแม้ันว่า ทัศนคติทางสังคมไม่เป็นประชาธิปไตย และเศรษฐกิจก็ไม่เป็นประชาธิปไตย ย่อมคาดหวังความเป็น

⁸ ปรีดี พนมยงค์, “ประชาธิปไตยเบื้องต้นสำหรับสามัญชน” ,ลงเผยแพร่ใน www.pub-law.net วันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

⁹ Robert J.Holton, 1998 อ้างใน เสกสรร ประเสริฐกุล, เพิ่งอ้าง หน้า ๓๘.

“ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์”มิได้เลย¹⁰ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เป็นที่ใฝ่ฝันของชาวโลก เพราะรู้สึกกันว่า เป็นระบอบการปกครองที่ให้ประโยชน์และจะทำให้ประชาชนมีความสุขกันถ้วนหน้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้รับการยอมรับว่ามีข้อบกพร่องน้อยกว่าการปกครองในระบอบอื่นๆ แม้จะมีจุดอ่อนในหลายๆ ด้านก็ตาม “จุดอ่อนของระบอบประชาธิปไตย” ที่เห็นได้ชัด คือ ความลำบากในการปรับวัฒนธรรมของสังคมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์และกลไกในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหากทำไม่ได้ก็ต้องพยายามปรับกลไกหรืออุดมการณ์ของประชาธิปไตยให้สอดคล้องกันวัฒนธรรมของสังคมในทางใดทางหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีขอบเขต ไม่ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น แต่ในบางสังคม ไม่มีวัฒนธรรมดังกล่าว โดยผู้คนไม่เข้าใจและไม่คุ้นเคยกับการใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมีขอบเขต หรืออาทิเช่นในกรณีที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย บุคคลจะต้องมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ความรู้สึกนึกคิดอันเป็นวัฒนธรรมของสังคมมิได้เป็นเช่นนั้น เป็นต้น ดังนั้น ถึงแม้ว่า “ประชาธิปไตย” จะเป็นระบอบการปกครองที่มีคุณลักษณะที่ดีเพียงใด ก็มีได้หมายความว่า ทุกๆ สังคมจะสามารถปรับตัวและสามารถปกครองได้ด้วยระบอบประชาธิปไตยเสมอไป ในกรณีที่มีความปรารถนาที่จะมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมนั้นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน โดยทำการปรับตัวทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในระหว่างนั้นอาจต้องยอมรับกับโครงสร้างและกลไกการปกครองที่อาจจะไม่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยไปพลางก่อน¹¹

หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกชน อันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการดำรงอยู่ของประชาธิปไตยถ้าไม่มีสำนึกเรื่องดังกล่าวเป็นฐานรองรับก็สร้างกลไกหรือองค์ประกอบขั้นต่อไปของประชาธิปไตยมิได้ เป็นความจริงอยู่ที่สิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องที่ไม่อาจสร้างขึ้นสำเร็จบริบูรณ์ชั่วข้ามคืนในสังคมใดๆ แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า สำนึกและประสบการณ์ในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นเรื่องของวิวัฒนาการซึ่งต้องใช้เวลายาวนานและต่อเนื่องจึงจะหยั่งรากลึก และเติบโตเข้มแข็งได้ ถ้าประเทศใดไม่สามารถปล่อยให้สำนึกดังกล่าวเติบโตแบบมีวิวัฒนาการต่อเนื่องได้ เพราะการรัฐประหารเป็นต้นนั้น รากฐานของระบอบเสรีประชาธิปไตยย่อมไม่เข้มแข็ง และด้วยเหตุที่รากฐานและเสาเข็มเล็กและตื้น การต่อยอดองค์ประกอบอื่นๆ จึงอาจสั่นคลอนหรือพังทลายได้ง่าย ดังที่กล่าวแล้วว่า สิทธิเสรีภาพ

¹⁰ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ , *ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ รากฐานของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์*, (กรุงเทพฯ : วชิระ, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

¹¹ เติ้งอ๋าง , หน้า ๑๒ -๑๓.

และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคลเป็นเรื่องของวิวัฒนาการ ดังนั้นเมื่อเรากล่าวถึงเรื่องดังกล่าว เราจึงเน้นการขยายขอบเขตเรื่องดังกล่าวว่ามีมากหรือน้อยเพียงใด สิทธิ(Right) และเสรีภาพ(Freedom) เปรียบเสมือนด้านสองด้านของเหรียญเดียวกัน และด้วยเหตุนี้บางครั้งจึงใช้แทนที่สลับกันไปมาได้ สิทธิมีหลายชนิด แต่วิธีการแบ่งชนิดของสิทธิที่นิยมกันมาก คือ แบ่งเป็นสิทธิพลเมือง(Civil Rights) กับสิทธิทางการเมือง(Political Rights) ดังนี้

(๑) สิทธิพลเมือง (Civil Rights) ยังแบ่งย่อยออกเป็น สิทธิทางสังคม สิทธิทางเศรษฐกิจ และสิทธิทางวัฒนธรรม โดยสิทธิพลเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิที่จะมีชีวิตที่มีเสรีภาพปลอดจากการถูกทรมาน (Freedom from torture) เสรีภาพจากการถูกบังคับใช้แรงงาน เสรีภาพจากการถูกจับกุมตามอำเภอใจ สิทธิได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม เสรีภาพทางความคิด มโนธรรม ความเชื่อ หรือการนับถือศาสนา สิทธิในการดำเนินชีวิตที่เป็นส่วนตัว(The right to private life) สิทธิที่จะมีอาหารกิน มีการบริการสาธารณสุข มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างแรงงานอย่างเท่าเทียมเป็นธรรมสำหรับผลงานที่เท่ากัน สิทธิที่จะได้รับการประกันสังคม มีงานทำ นัดหยุดงานได้ มีที่อยู่อาศัย ได้รับการศึกษาและมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม เป็นต้น

(๒) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) เป็นสิทธิที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเมือง การปกครอง ได้แก่ เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการสมาคม สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการเข้ามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะทั้งหลายทั้งปวง เป็นต้น

แนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพในโลกปัจจุบัน ได้รับการรับรองไว้ในหลายแหล่งด้วยกัน ที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วโลก ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(The Universal Declaration of Human Rights)ซึ่งสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับกัน และประกาศใช้เมื่อ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ซึ่งสหประชาชาติได้ตราข้อกำหนดเรื่องสิทธิต่างๆ ดังกล่าวในรูปของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปัจจุบันประเทศในโลกประมาณสองในสามได้ให้การรับรองกติการะหว่างประเทศ (International Covenant) ทั้งสองฉบับนี้แล้ว¹² ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคนั้นได้ควบคู่มากับแนวคิดว่าด้วยเรื่องประชาธิปไตย อันหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลย่อมมีความเท่าเทียมกัน ย่อมเสมอกันในสิทธิ และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์(equality of rights and dignity) ซึ่งความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย(equality before the law) หรือความ

¹² สมเกียรติ วันทะนะ , *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย* , พิมพ์ครั้งที่ ๒(กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕๔ - ๒๕๖.

เสมอภาคในโอกาส (equality of opportunity)¹³ มีใช้ความเสมอภาคกันในผลลัพธ์ที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนจะต้องมีทรัพย์สินหรือหน้าที่การงานเหมือนกัน หากแต่ต้องได้รับสิทธิประโยชน์หรือโอกาสที่เท่าเทียมกันในสิ่งที่เหมือนกัน และได้รับสิทธิประโยชน์แตกต่างกันในสิ่งที่แตกต่างกัน

๔. บทวิเคราะห์

ผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เอื้อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นจนเสมือนว่า เทคโนโลยีดังกล่าวได้ทำให้โลกทั้งโลกเล็กลง ผู้คนสื่อสารและใกล้ชิดกันได้ง่ายขึ้น ซึ่งนี่เองเป็นลักษณะของโลกโลกาภิวัตน์ที่ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ณ มุมใดของโลกย่อมเป็นที่รับรู้และส่งผลกระทบต่อเอียงมุมอื่นๆของโลก ด้วยความก้าวหน้าทางวัตถุในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ไม่เพียงทำให้การถ่ายทอดระหว่างกันซึ่งความเจริญทางเทคโนโลยีมีความครอบคลุมแพร่หลาย หากแต่ยังนำพาแนวคิดด้านการเมืองการปกครองและระบบกฎหมายให้ส่งต่อไปมีอิทธิพลต่อกันและกัน โดยเฉพาะการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกันในการประชุมหรือการพบปะกันในเวทีระหว่างประเทศ อันปรากฏในรูปขององค์การและสมาคมระหว่างประเทศต่างๆ อาทิเช่น สหประชาชาติ (UN หรือ United Nations), องค์การการค้าโลก(WTO หรือ World Trade Organization), ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (APEC หรือ Asia-Pacific Economic Cooperation), ประชาคมอาเซียน(AC หรือ ASEAN Community) เป็นต้น

ในส่วนของประชาธิปไตยนั้น ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าความแพร่หลายของแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยได้ส่งอิทธิพลไปทั่วโลก ทำให้ลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยในปัจจุบันมีลักษณะสำคัญอันน่าสนใจ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ความเป็นประชาธิปไตยเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น

ในสังคมนั้นส่วนที่เป็นโครงสร้างและกลไกของสังคม คือ ระบบการเมือง ขณะที่ความสมบูรณ์อยู่ที่กิตติของสมาชิกในสังคมเป็นเรื่องของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งสองส่วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังที่ปรากฏเสมอที่หากเมื่อใดเกิดความขัดสนขาดแคลน สภาพเศรษฐกิจฝืดเคืองย่ำแย่มาซึ่งการลุกขึ้นมาประท้วงขับไล่ผู้ปกครองหรือรัฐบาลเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ในอดีตหรือแม้แต่การประท้วงในปัจจุบันก็มีปัจจัยสำคัญมาจากความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ดีมีคุณภาพเพียงพอเป็นปัจจัยแทบทั้งสิ้น อันอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “ความไม่

¹³ สมเกียรติ วันทะนะ , “ประชาธิปไตยและหลักการปกครองโดยกฎหมาย”(Democracy and the Rule of Law), ลงพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เล่มที่ ๓๔(ฉบับที่ ๒) : ๑-๒๑ (๒๕๕๑) , หน้า ๓-๕.

เป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ”¹⁴ ซึ่งการปรับปรุงข้อบกพร่องดังกล่าวจำเป็นต้องลงลึกไปถึงองค์ประกอบของประชาธิปไตยเพื่อลดการเอารัดเอาเปรียบความเหลื่อมล้ำและการถูกสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยรวม ประเด็นที่น่าพิจารณาทบทวนก็คือว่าจากการค้นคว้าวิจัยของนักวิชาการหลายท่านพบว่า กระบวนการของทุนโลกาภิวัตน์นั้นเมื่อเข้าครอบงำดินแดนใด ก็ล้วนแต่นำไปสู่ปัญหาทั้งสิ้น อันทำให้ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างประชากรโลกกลายเป็นระเบิดเวลาที่นำสะพรึงกลัว จากสถิติระบบทุนนิยมในแนวทางเสรีนิยมใหม่ได้ทำให้รายได้รวมของประชากรในโลกร้อยละ ๘๒.๗ ตกอยู่ในมือคนรวยจำนวน ๒๐ เปอร์เซ็นต์แรก ขณะที่ประชากรอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ซึ่งอยู่ล่างสุดมีส่วนแบ่งรายได้เพียง ๑.๔ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น¹⁵

๔๒ ความซับซ้อนของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตยที่ยังไม่สมบูรณ์

ความเป็นประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์นั้น เป็นที่ใฝ่ฝันของชาวโลก เพราะรู้สึกว่าเป็นระบอบการปกครองที่ให้ประโยชน์และสามารถให้ความสุขกันถ้วนหน้า ดังที่กล่าวมาแล้วว่าในสังคมโลกโดยมากยอมรับกันว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองการปกครองที่มีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องน้อยกว่าการปกครองในระบอบอื่นๆ โดยความบกพร่องที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือ ความยากลำบากในการปรับตัววัฒนธรรมของสังคมที่มีอยู่แต่เดิมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์และกลไกของประชาธิปไตย¹⁶ ไม่ว่าจะเป็น การยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตัวมุ่งเน้นที่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก , การใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมีขอบเขตไม่ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น , การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง , การให้เกียรติไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งให้ความเสมอภาคไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศที่มีประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ทั้งหลายมีมิติของปัญหาที่ซับซ้อนและมีรากฐานของปัญหามาจากการไม่สามารถปรับทัศนคติและวัฒนธรรมของสมาชิกในสังคมให้สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยอันสมบูรณ์แท้จริงนั่นเอง

¹⁴ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, อังแล้วเชิงอรรถที่ ๑๐ , หน้า ๔๐ -๔๑.

¹⁵ David Held & Anthony McGrew, Globalization/Anti-Globalization, Cambridge : Polity Press)20202 อ้างใน เสกสรรค์ ประเสริฐกุล , *การเมืองภาคประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยไทย*, (กรุงเทพฯ : วิชาษา, ๒๕๕๒), หน้า ๗๗.

¹⁶ ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, เพิ่งอ้าง , หน้า ๑๒ -๑๒.

๔.๓ การถูกกดดันจากประเทศอื่นๆทั่วโลกในสถานการณ์ที่ประเทศใดประเทศหนึ่งด้อยลงซึ่งความเป็นประชาธิปไตย

จากแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและวัฒนธรรมแบบตะวันตกที่ได้แผ่ขยายไปทั่วทุกทวีปทั่วโลก(Westernization) แม้แต่ประชาชนในท้องถิ่นอันกันดารห่างไกลผู้คน ซึ่งเป็นอิทธิพลมาจาก “ลัทธิเสรีนิยมใหม่”(New Liberalism) ซึ่งเป็นรากฐานของกระบวนการโลกาภิวัตน์อันก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างมาในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อแนวคิดเสรีนิยมและทุนนิยมนี้ได้รับการยอมรับจากประเทศมหาอำนาจทั้งหลายนานจนหยั่งรากลึกในสังคมของชาติที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นอารยประเทศทั้งหลาย เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ลดทอนความเป็นประชาธิปไตยลง เช่น เหตุการณ์ปฏิวัติรัฐประหาร หรือการปิดกั้นสิทธิเรียกร้องทางการเมืองในวาระต่างๆจึงปรากฏกระแสต่อต้านจากชาติมหาอำนาจและประเทศเพื่อนบ้านของชาตินั้นๆอย่างรุนแรงและชัดเจนเสมอ หรือแม้แต่มีการเสนอตัวเข้ามาเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความบาดหมางในประเทศโดยต่างชาติหรือโดยองค์การหรือสมาคมระหว่างประเทศ

๔.๔ การเรียกร้องซึ่งสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวางและมีการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพบางประการที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของโลกยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญของชาติต่างๆมักมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกันกับสิทธิเสรีภาพที่สากลยอมรับ อันได้รับการรับรองไว้ในหลายแหล่งด้วยกัน แต่แหล่งที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วโลก ได้แก่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(The Universal Declaration of Human Rights)ซึ่งสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับกัน และประกาศใช้เมื่อ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ซึ่งสหประชาชาติได้ตราข้อกำหนดเรื่องสิทธิต่างๆ ดังกล่าวในรูปของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

นอกจากนี้ยังปรากฏการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในกรอบขอบข่ายที่กว้างขวางยิ่งขึ้น อาทิ เช่น การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีรสนิยมรักร่วมเพศหรือการเรียกร้องให้กฎหมายรับรองความสัมพันธ์ของบุคคลหลากหลายเพศอย่างกว้างขวาง การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ ,การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงจากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่ปรากฏในทุกสังคมทั่วโลก

๕. บทสรุป

การที่จะสร้างในสังคมใดสังคมหนึ่งมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ เป็นสังคมที่มีการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ดังที่อับราฮัม ลินคอล์น ประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของสหรัฐอเมริกากล่าวไว้อย่างแท้จริงนั้นมิใช่เรื่องง่ายและเต็มไปด้วยอุปสรรค โดยเฉพาะทำอย่างไรในสถานการณ์ที่โลกทั้งโลกถูกขับเคลื่อนไปภายใต้กระแสทุนโลกาภิวัตน์อันไม่อาจปฏิเสธได้ว่าทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของคนทั้งโลกได้ยึดโยงเข้าด้วยกัน แล้วนั้น ทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างความเป็นประชาธิปไตยและนำความสงบสุขมาสู่ประชาชนอย่างแท้จริงได้ ซึ่งประเด็นนี้ยังคงเป็นปัญหาของปวงชนผู้รักประชาธิปไตยทั่วโลก แต่สิ่งหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ โลกาภิวัตน์ทำให้โฉมหน้าของการเมืองการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยผ่านวิวัฒนาการไปสู่โลกในอีกแบบหนึ่งที่เราต้องเตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา

บรรณานุกรม

หนังสือ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง , พิมพ์ครั้งที่ ๖ , กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙

พิชญ์ เสงี่ยมพงษ์ , ลักษณะประชาธิปไตย(Characteristics of Democracy), กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ , ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ รากฐานของถนนสู่ประชาธิปไตยอันสมบูรณ์ , กรุงเทพฯ : วศิระ, ๒๕๕๒.

สมเกียรติ วันทะนะ , อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย , พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑

สมยศ เชื้อไทย, หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น , พิมพ์ครั้งที่ ๒ , กรุงเทพฯ : วิญญูชน , ๒๕๔๙.

เสกสรร ประเสริฐกุล , การเมืองภาคประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยไทย , กรุงเทพฯ : วิชาษา, ๒๕๕๒.

Gary C.Bryner ,Dennis L.Thompson , The Constitution and the regulation of society , New York : Brigham Young University, 1988.

บทความทางวิชาการ

ปรีดี พนมยงค์, “ประชาธิปไตยเบื้องต้นสำหรับสามัญชน” ,ลงเผยแพร่ใน www.pub-law.net วันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

สมเกียรติ วันทะนะ , “ประชาธิปไตยและหลักการปกครองโดยกฎหมาย”(Democracy and the Rule of Law), ลงพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เล่มที่ ๓๔(ฉบับที่ ๒) : ๑-๒๑ (๒๕๕๑)